

นวัตกรรมรูปแบบการเรียนการสอนภูมิปัญญาทางภาษาสำหรับครูยุค 4.0

Innovation Instructional Model of Language Wisdom for Teachers in 4.0 Era

สง่า วงศ์ไชย

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Sa-nga Wongchai

Ramkhamhaeng University, Thailand

E-mail : wongchai41@gmail.com

*****

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการออกแบบและพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนภูมิปัญญาทางภาษาสำหรับครูยุค 4.0 ภูมิปัญญาทางภาษาเป็นสาขาหนึ่งของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษสร้างสรรค์และถ่ายทอดในรูปวรรณกรรมและภาษาที่สะท้อนให้เห็นรากเหง้าของคนไทย การปลูกฝังและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักและอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางภาษา ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความรู้ ทักษะ สมรรถนะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การนำแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน แนวคิดการเรียนรู้แบบสืบสอบ และแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาบูรณาการเพื่อใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนานวัตกรรมรูปแบบการเรียนการสอนภูมิปัญญาทางภาษาสำหรับครูภาษาไทยยุค 4.0 ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจมรดกภูมิปัญญาทางภาษา ทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ทักษะการทำงานเป็นทีม และการเป็นผู้นำ รวมทั้งช่วยเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อภูมิปัญญาทางภาษาอันเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ต้องอนุรักษ์ หวงแหน และสืบทอดให้คงอยู่คู่กับสังคมไทย

คำสำคัญ: นวัตกรรมรูปแบบการเรียนการสอน; ภูมิปัญญาทางภาษา; ครูภาษาไทย ยุค 4.0

Abstracts

This article aims to approach of instructional design and development to instructional model innovation of language wisdom for teachers in 4.0 era. Language wisdom is a branch of intangible culture heritage in language. Create and convey in the form of literary and language that reflect the roots of Thai people. Cultivating and encouraging learners to be aware of conserve language wisdom should be organized. Learning activities that promote learners' knowledge, skills, competencies and moral. The using community-based learning, inquiry-based learning and participant learning to integrated concept framework to development of instructional innovation model enhance learning language wisdom. Teaching

---

วันที่รับบทความ: 25 พฤษภาคม 2565; วันที่แก้ไขบทความ 27 มิถุนายน 2565; วันที่ตอบรับบทความ: 28 มิถุนายน 2565

Received: May 25, 2022; Revised: June 27, 2022; Accepted: June 28, 2022

that promotes that learning of language wisdom make learners have knowledge and understanding of intangible culture heritage, develop to 21st century skills is creative problem solving skills, teaming and collaboration skills and leadership. Develop to good attitude towards language wisdom. Which is intangible culture heritage that must be preserved, cherished and passed on to be in harmony with Thai society.

Keywords: Instructional Model Innovation; Language Wisdom; Teachers in 4.0 Era

บทนำ

เมื่อสภาพสังคมทั่วโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจึงส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมในหลายประเทศอันเนื่องมาจากการปฏิวัติดิจิทัล (digital revolution) การเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 (the fourth industrial revolution) และความต้องการกำลังคนซึ่งจะต้องมีทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงทำให้แนวทางการจัดศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 3Rs ได้แก่ การอ่านออก (reading) การเขียนได้ (writing) และการคิดเลขเป็น (arithmetics) ส่วน 8Cs ได้แก่ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา (critical thinking and problem solving) ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (creativity and innovation) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (cross - cultural understanding) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (collaboration, teamwork and leadership) ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และการรู้เท่าทันสื่อ (communications, information and media literacy) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (computing and ICT literacy) ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (career and learning skills) และความมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม (compassion) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560 : 20-26) ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้เรียนที่สามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้และดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

การพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ สมรรถนะ และเห็นคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางภาษาจึงสำคัญต่อศตวรรษที่ 4.0 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสภาพสังคมและความต้องการ เพื่อก้าวสู่สังคมใหม่ที่จะก้าวสู่ตลาดแรงงานอย่างเต็มกำลัง ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540 : 58-49) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาผู้เรียนไว้ว่า กระบวนการเรียนการสอนมรดกภูมิปัญญาไทยจะต้องเป็นการผสมผสานระหว่างความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น โดยเน้นการสืบเสาะหาความรู้ การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา เพื่อทำความเข้าใจแนวคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแนะนำข้อมูล เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดอย่างเป็นอิสระ คิดหลายด้านหลายมุม และสรุปเป็นองค์ความรู้จากประสบการณ์ของตนเอง จึงจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ตระหนักถึงความสำคัญ และเห็นความสำคัญของการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางภาษา

อันที่จริง นักวิชาการหลายท่านพยายามนำเสนอแนวคิดทางการสอนมรดกภูมิปัญญาทางภาษาไว้หลายแนวทางเพื่อให้สถานศึกษานำแนวคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน แต่ทว่าปัจจุบันเยาวชนไทยคือผู้รับมรดกทั้งหลายมิได้นำแนวคิดของบรรพบุรุษที่ตกทอดจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการนำไปใช้จัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพให้แก่ผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีความรู้ความเข้าใจ เกิดทักษะ สมรรถนะ ปฏิบัติคุณธรรมจริยธรรมและรู้จักหวงแหนมรดกภูมิปัญญาทางภาษา โดยครูส่วนใหญ่ไม่ยอมปรับการเรียน เปลี่ยนการสอน ดังที่ สุกัญญา สุจนายา (2556 : 315) กล่าวว่า ปัญหาการนำภูมิปัญญาทางภาษาไปสู่การจัดการศึกษา คือ การขาดผู้สืบทอด ขาดการนำไปใช้ให้เหมาะสม และที่สำคัญเยาวชนไทยส่วนใหญ่จึงไม่เห็นคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางภาษา

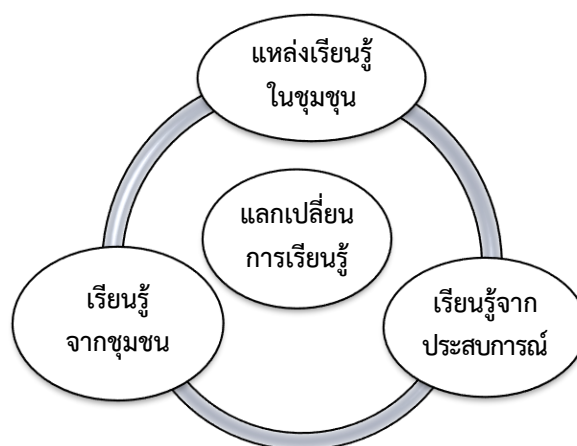
จากปัญหาดังต้นประเด็นสำคัญที่สะท้อนให้เห็นว่า ผู้สอนยังไม่ประสบผลสำเร็จในการสอนภูมิปัญญาทางภาษาก็คือการขาดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางภาษาที่กระจัดกระจายตามภูมิภาคของไทย การขาดกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบ การขาดแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียน และขาดสื่อและแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดความหลากหลาย และไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้อภิปราย แสดงความคิดเห็นเพื่อขยายองค์ความรู้เท่าที่ควร (อดิสรณ์ เรืองจัญ, 2550 : 34 ; ทศนีย์ หนูนา, 2550 : 354 ; ชลธิชา หอมพุ่ม และสมพร ร่วมสุข, 2559 : 1549-1563 ; สง่า วงศ์ไชย, ชุตติมา ขุนแสง และคำขวัญ ชูเอียด, 2560 : 436 - 448

ข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการสอนภูมิปัญญาทางภาษาที่ควรได้รับการส่งเสริม จนทำให้ขาดการดูแลและอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางภาษาซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ จนเยาวชนรุ่นใหม่รากเหง้าของคนไทย สาเหตุสำคัญเกิดจากผู้สอน เนื่องจากผู้สอนเป็นผู้ออกแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีหน้าที่หลักในการสรรหาแนวคิดหรือแนวทางต่าง ๆ ที่สามารถนำมาบูรณาการเพื่อออกแบบและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและใช้พัฒนาผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ เกิดสมรรถนะและเสริมสร้างคุณลักษณะของครูยุค 4.0

ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าแนวคิดที่น่าสนใจและสามารถนำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาแนวทางการนวัตกรรมรูปแบบการเรียนการสอนภูมิปัญญาทางภาษาให้แก่ครูยุค 4.0 คือ แนวคิดการใช้ชุมชนเป็นฐาน (community-based learning) แนวคิดการเรียนรู้แบบสืบสอบ (inquiry-based learning) และแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (participatory learning) แนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาใช้พัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน ด้วยเหตุนี้จึงขอเสนอบทความที่เน้นการนำเสนอจุดเน้นสาระสำคัญของแนวคิดและหลักการ ข้อดีและข้อจำกัดของทั้ง 3 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดการเรียนรู้โดยชุมชนเป็นฐาน แนวคิดการเรียนรู้แบบสืบสอบ และแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมซึ่งผู้เขียนเห็นว่าสามารถนำมาบูรณาการเพื่อใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานฐานสำหรับออกแบบและพัฒนานวัตกรรมรูปแบบการเรียนการสอนภูมิปัญญาทางภาษาสำหรับครูยุค 4.0

แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (community-based learning) เป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมในประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย แอฟริกา และเอเชียบางประเทศ แนวคิดนี้มีความเชื่อว่า การเรียนรู้โดยการบริการสังคมเป็นรูปแบบของการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและความต้องการของชุมชน (Flecky, 2011 : online) การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (community-based learning) หรือการศึกษาโดยใช้ชุมชน (community-based education) หรือการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนฐานการเรียนรู้ มีความเชื่อว่า การเรียนรู้นั้นเกิดขึ้นได้ไม่จำกัดสถานที่หรือเวลา หากเรามีความสนใจใฝ่เรียนรู้ก็สามารถหาความรู้ได้จากทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัว รวมถึงครอบครัว โรงเรียน ชุมชนก็เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญได้ หลักการสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมี 6 ประการ (Owens & Wang, 1996 : 1-24; Melaville et al., 2006 : 74) ได้แก่ 1) การเรียนรู้สามารถสร้างและเปลี่ยนแปลงได้จากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 2) ความทรงจำ (การรวบรวม การเก็บไว้ใช้ และการนำกลับมาใช้ใหม่) มีอิทธิพลต่อประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผ่านมามีขึ้นอยู่กับการลงมือปฏิบัติ 3) แรงจูงใจในการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจส่วนบุคคลเกี่ยวกับความสามารถและการรับรู้ถึงความสำคัญและการบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ 4) ผู้เรียนแต่ละคนจะมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน 5) อุปสรรคของการเรียนรู้สามารถทำให้ลดลงได้หากมีการควบคุมปัจจัยสำคัญในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน 6) การเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชนเป็นอย่างดี รายละเอียดแสดงในแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

จากภาพ 1 ทำให้ทราบว่า การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจะเชื่อมโยงทรัพยากรทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม หรือชุมชนภายในท้องถิ่นมาบูรณาการในสาระวิชาต่าง ๆ ผู้สอนจะต้องคัดเลือกและจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายนำมาให้ผู้เรียนเรียนรู้จากข้อมูลเอกสาร

บุคคล และสถานที่ที่สำคัญ เพื่อสร้างความเข้าใจ ตระหนักและเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่นให้ยั่งยืน จึงสรุปความหมายของการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานได้ว่า การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หมายถึง การเรียนรู้ที่บูรณาการเนื้อหาตามหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับชุมชนโดยใช้การปฏิบัติงานเป็นฐาน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงในชุมชน ภายใต้การมีส่วนร่วมระหว่างครู ผู้เรียน และกลุ่มคนในชุมชน เช่น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การทำมาหากิน หัตถกรรม การศึกษาพยาบาลแบบพื้นบ้านจากบุคคล และองค์กรในชุมชนนอกเหนือไปจากการเรียนรู้ในห้องเรียน (Scotia, 2013 : 34 ; Beakley et al., 2003 : 46 ; วิทยากร เชียงกูล, 2550 : 98)

การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานข้างต้น แสดงให้เห็นถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในมุมมองของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเพื่อนำไปพัฒนาการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาได้ 4 ประการ (Owens & Wang, 1996 : 1-24; Scotia, 2013 : 34 ; Larsen-Freeman & Anderson, 2016 : 43) ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์กับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
2. การลงมือปฏิบัติผ่านกระบวนการค้นคว้า รวบรวม วิเคราะห์ และตัดสินใจเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่
3. การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกแหล่งการเรียนรู้ตามความสามารถของแต่ละบุคคล
4. การสร้างความภาคภูมิใจด้วยการเห็นคุณค่าแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

การนำแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไปพัฒนาการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษามีทั้งข้อดีและข้อจำกัด (Atelia et al., 2006 : 46 ; Maier et al., 2017 : 39 ; ปัญญา เทพสิงห์ และธมล พรหมสาขา ณ สกลนคร, 2556 : 43-64) ดังนี้ ข้อดี คือ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เพียบพร้อมครบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น คือ ใช้แหล่งการเรียนรู้ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ วัฒนธรรมของผู้นั้นในท้องถิ่น ด้านทักษะและกระบวนการ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสังเกต ศึกษา ค้นคว้า และวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และด้านคุณลักษณะ ค่านิยม หรือเจตคติ ช่วยสร้างความตระหนักและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นที่เกิดจากภูมิปัญญาสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ส่วนข้อจำกัด คือ 1) แหล่งการเรียนรู้มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้น ผู้สอนจะต้องเลือกและศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระของวิชาให้มากที่สุด 2) พื้นความรู้ของผู้เรียน ผู้สอนจะต้องให้ความสำคัญและทบทวนความรู้ก่อนให้ผู้เรียนได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ที่จัดเตรียมไว้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในการเชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้ 3) ความรู้และเจตคติของผู้เรียนต่อวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในชุมชน ผู้สอนจะต้องกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าแหล่งการเรียนรู้ที่ได้ศึกษาในชุมชน เพื่อนำไปสู่แนวทางการอนุรักษ์และหวงแหนไว้ให้เยาวชนรุ่นหลังสืบไป

แนวคิดการเรียนรู้แบบสืบสอบ

การเรียนรู้แบบสืบสอบ (inquiry-based learning) เป็นแนวคิดที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้ (constructivism) เป็นทฤษฎีที่มีรากฐานมาจากปรัชญาสังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยาและการศึกษา โดยมีความเชื่อว่า การสร้างความรู้อย่างกระตือรือร้นเกิดการเรียนรู้เชิงรุกหรือการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น โดยมีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลหรือประสบการณ์ที่ได้รับกับประสบการณ์ที่มีอยู่ (Pappas & Tape, 2002 : 55 ; Orlich et al., 2013 : 76)

ทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้ (constructivism) มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget มีความเชื่อว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาของบุคคลในการสร้างความรู้และความหมายของสิ่งต่าง ๆ ที่ตนได้รับผ่านกระบวนการดูดซึม (assimilation) คือ การนำข้อมูลหรือ ความรู้ใหม่ที่รับไปเชื่อมโยงอย่างกลมกลืนกับโครงสร้างความรู้ที่ตนมีอยู่และการปรับการรู้คิด (accommodation) คือ การคิดค้นหาวิธีการต่าง ๆ มาใช้ในการปรับความรู้เก่ากับความรู้ใหม่ให้สมดุล (equilibrium) และเป็นความรู้ความเข้าใจที่มีความหมายต่อตนเองการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้ (constructivism) จึงเป็นกระบวนการภายในที่แต่ละบุคคลต้องเป็นผู้สร้างด้วยตนเอง และสามารถทำได้ดียิ่งขึ้นหากได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากผู้อื่น (ราชบัณฑิตยสภา, 2564 : 23-27 ; ทิศนา ขัมมณี, 2564 : 43) รายละเอียดแสดงในแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 กระบวนการทางสติปัญญาของบุคคล

จากแผนภาพที่ 2 แสดงให้เห็นกระบวนการทางสติปัญญาซึ่งเป็นหลักการสำคัญของทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้ (constructivism) ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสร้างความรู้โดยผ่านกระบวนการคิดด้วยตนเอง โดยผู้สอนไม่สามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาของผู้เรียนได้ ซึ่งผู้สอนสามารถช่วยผู้เรียนปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาได้ โดยจัดสภาพการณ์ให้ผู้เรียนเกิดความขัดแย้งทางปัญญาหรือเกิดภาวะไม่สมดุล ซึ่งเป็นภาวะที่ประสบการณ์ใหม่ไม่สอดคล้องกับประสบการณ์เดิม ผู้เรียนต้องพยายามข้อมูลใหม่กับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่เดิม แล้วสร้างเป็นความรู้ใหม่ ดังนั้น ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ (constructivism) จึงเป็นกระบวนการ พัฒนาสติปัญญาของผู้เรียน ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ของตนเอง โดยพยายามค้นพบความรู้จากการตรวจสอบข้อมูลที่ขัดแย้งกับความรู้เดิม กระบวนการสร้างความรู้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ทั้งการดูดซึมและการปรับขยายข้อมูลกลายเป็นความรู้ใหม่ที่มีความซับซ้อนยิ่งขึ้น

การเรียนรู้แบบสืบสอบเป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้สอนจะเป็นผู้คอยชี้แนะและกระตุ้นให้ผู้เรียนดำเนินการตามกิจกรรมการเรียนรู้ที่ออกแบบไว้ โดยใช้ทักษะ กระบวนการ หรือความสามารถต่าง ๆ เพื่อค้นหาคำตอบของปัญหา ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของการเรียนรู้แบบสืบสอบได้ว่า การเรียนรู้แบบสืบสอบ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้สอนจะกระตุ้นด้วยคำถาม เพื่อให้ผู้เรียนใช้วิธีการสืบค้น สังเกต วิเคราะห์ สังเคราะห์ และตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาและสรุปข้อมูลเป็นคำตอบ และนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ (Kidman & Casinader, 2017 : 57 ; Contant et al., 2018 : 57 ; พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข, 2562 : 87)

นอกจากนี้ การเรียนรู้แบบสืบสอบยังเน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเองจากการเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ที่ได้รับ หลักการเรียนรู้แบบสืบสอบเป็นรายละเอียดย่อย ๆ ที่สามารถนำไปใช้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้ ซึ่งนักการศึกษาและวิชาการได้อธิบายหลักการเรียนรู้โดยให้รายละเอียดเพื่อให้เห็นความชัดเจนมากขึ้น เพื่อสะดวกต่อการนำหลักการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของผู้เรียนในแต่ละบริบท สำหรับในงานวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสืบสอบเพื่อนำไปใช้เป็นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาให้แก่ผู้เรียนได้ 3 ประการ (Soomro et al., 2010 : 5-18 ; Mayer & Alexandar, 2011 : 6 ; วัชรรา เล่าเรียนดี, ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิน ศิริสัมพันธ์, 2560 : 7 ; ทิศนา แคมมณี, 2564 : 45) ดังนี้

1. การเรียนรู้เกิดจากการกระตุ้นด้วยคำถามและจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสวงหาคำตอบจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น การใช้คำถามและการจัดบรรยากาศกระตุ้นการเรียนรู้

2. การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ผ่านกระบวนการสังเกต ตีความ สะท้อนคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ เปรียบเทียบความคิดของตนเองกับผู้อื่น และตรวจสอบข้อมูล ช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการและทักษะการคิดขั้นสูง ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการต่าง ๆ และใช้ทักษะการคิดขั้นสูงเพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้

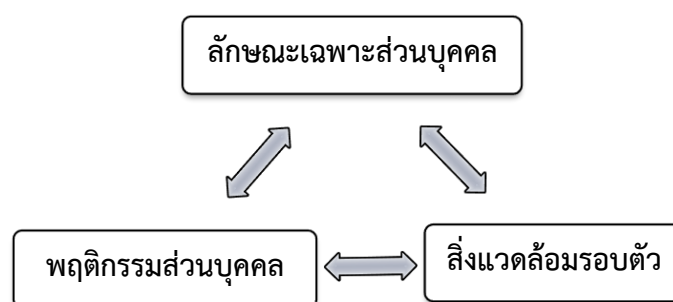
3. การขยายองค์ความรู้ของผู้เรียนเกิดจากการประยุกต์ข้อสรุป ความรู้ที่ค้นพบไปใช้ในการอธิบายเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกัน จะช่วยพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีความหมายและลึกซึ้ง ดังนั้น การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้หากผู้เรียนได้นำข้อมูลหรือความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

การเรียนรู้แบบสืบสอบเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจากการกระตุ้นโดยใช้คำถาม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการค้นคว้า แสวงหา วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินข้อมูลที่ได้อย่างมีเหตุผล การเรียนรู้แบบสืบสอบจึงมี (Kuhlthau et al., 2007 : 4 ; ทิศนา แคมมณี, 2564 : 4) ข้อดี คือ ช่วยพัฒนาทักษะการค้นคว้า สังเกต และสืบค้นข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ พัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และการประเมินค่า รวมทั้งส่งเสริม

ทักษะการแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และการทำงานเป็นกลุ่ม และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกอย่างมีอิสระโดยการอภิปราย แสดงความคิดเห็น ได้แย้งอย่างมีเหตุผล ส่วนข้อจำกัด คือ เรื่องของเวลาในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนจะต้องใช้เวลาเนิ่นนาน และจะต้องจัดเตรียมคำถามที่สามารถกระตุ้นระดับการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ ดังนั้น ผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจประเด็นดังกล่าวอย่างกระจ่างและชัดเจน เพื่อให้สามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนได้ตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (participatory learning) เป็นแนวคิดที่เน้นการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนมีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือมีส่วนร่วมในขั้นตอนการเรียนการสอน (ราชบัณฑิตยสภา, 2564 : 23-27) แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีพื้นฐานการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ตลอดระยะเวลาในการทำกิจกรรมการเรียนการสอนทุกขั้นตอน ผู้เรียนสามารถกำหนดหลักการที่ได้จากการปฏิบัติและสามารถประยุกต์ใช้แนวคิดหรือทฤษฎีได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนส่งเสริมการทำงานกลุ่มการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อช่วยขยายองค์ความรู้และเกิดความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง แสดงรายละเอียดในแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 แนวคิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

จากแผนภาพที่ 3 แสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนร่วมทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกระบวนการต่าง ๆ เพื่อเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ซึ่งผู้เขียนสรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำงานด้วยการลงมือปฏิบัติ โดยอาศัยประสบการณ์เดิมผสมผสานกับประสบการณ์ใหม่ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ ชี้นำงาน หรือภาระงานด้วยกันเป็นกลุ่ม (Learning & Work Institute, 2017 : 84 ; Obadiegwu, 2012 : 299-310 ; ราชบัณฑิตยสภา, 2564 : 23-27)

การนำหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้สามารถนำไปใช้เป็นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยจะต้องคำนึงถึงหลักการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองด้วยการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม บุคคล สถานที่ หรือชุมชนที่ผู้สอนกำหนดขึ้นเป็นกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วม แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมไว้หลากหลาย เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สนใจได้นำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ แนวทางดังกล่าวมีลักษณะแตกต่างกันบ้างในบางประเด็น ผู้วิจัยสรุปแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อนำไปใช้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาสำหรับผู้เรียนได้ 3 ประการ (Pretty et al., 1995 : 43 ; อลิศรา ชูชาติ, 2549 : 243-269 ; บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2559 : 35) ดังนี้

1. การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่
2. การเรียนรู้เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการสื่อสารหลายช่องทางเพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้
3. การเรียนรู้เกิดจากการลงมือปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นการจัดกิจกรรมเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการลงมือปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วมและเกิดจิตสำนึกของแต่ละบุคคลต่อสถานที่ บุคคล และชุมชน มีทั้งข้อดีและข้อจำกัด เหมือนกับแนวความคิดการจัดการเรียนรู้อื่น ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว (วัฒนาพร ระงับทุกข์ ; 2542 : 37 ; อลิศรา ชูชาติ, 2549 : 243-269 ; Vartiainen, 2014 : 105-112) ข้อดีของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม คือ 1) ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง 2) ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ โมโนทัศน์ หรือหลักการสรุปจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้ลงมือกระทำ 3) ผู้เรียนเกิดเจตคติหรือทัศนคติต่อการได้ลงมือกระทำ 4) ผู้เรียนภาคภูมิใจข้อมูล ภาระงาน ชิ้นงาน หรือโครงการที่สร้างขึ้นจากความรู้ ทักษะ และกระบวนการของตนเอง ส่วนข้อจำกัด คือ 1) แหล่งเรียนรู้จะต้องเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน 2) ใช้เวลาในการศึกษาหาความรู้นานเกินไป 3) แหล่งเรียนรู้ต้องเหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง

การศึกษาและวิเคราะห์แนวความคิดการเรียนรู้ทั้งสามแนวคิด ทำให้ผู้เขียนทราบถึงจุดเน้น สาระสำคัญของแนวคิดและหลักการ ข้อดีและข้อจำกัดของทั้งสามแนวคิดที่มีความแตกต่างกัน การจะนำแนวคิดดังกล่าวไปใช้พัฒนาการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาจึงต้องผสมผสานบูรณาการเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาให้แก่ผู้เรียน กล่าวคือ แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (community-based learning) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่น ขณะที่ แนวคิดการเรียนรู้แบบสืบสอบ (inquiry-based learning) มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการสืบค้น รวบรวม วิเคราะห์ และประเมินข้อมูล เพื่อนำไปสู่การคิดขั้นสูง และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (participatory learning) เป็นแนวคิดที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติทักษะต่าง ๆ ผ่านกระบวนการลงมือปฏิบัติและมีส่วนร่วมภายในและภายนอกชั้นเรียน

ผู้เขียนจึงสรุปรายละเอียดของจุดเน้น สาระสำคัญ ข้อดีและข้อจำกัดทั้งสามแนวคิดเพื่อนำไปสู่
ออกแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษา แสดงรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์จุดเน้น สาระสำคัญ ข้อดีและข้อจำกัดของแนวคิดการสอนเพื่อนำไปจัดการเรียนรู้
ภูมิปัญญาทางภาษา

แนวคิด	จุดเน้น	สาระสำคัญ	ข้อดี	ข้อจำกัด
การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน	1) การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์กับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน 2) การลงมือปฏิบัติผ่านกระบวนการค้นคว้า รวบรวม วิเคราะห์ และตัดสินใจเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ 3) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกแหล่งการเรียนรู้ตามความสามารถของแต่ละบุคคล 4) สร้างความภาคภูมิใจด้วยการเห็นคุณค่าแหล่งเรียนรู้ในชุมชน	1) เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เพียบพร้อมครบทุกด้าน 2) ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสังเกต ศึกษา ค้นคว้า และวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง 3) ช่วยสร้างความตระหนักและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นที่เกิดจากภูมิปัญญาสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น	1) แหล่งการเรียนรู้มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) พื้นความรู้ของผู้เรียน 3) ความรู้และเจตคติของผู้เรียนต่อวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในชุมชน
การเรียนรู้แบบสืบสอบ	กระบวนการสืบสอบและแก้ปัญหา	1) การใช้คำถามและการจัดบรรยากาศกระตุ้นการเรียนรู้ 2) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการและใช้ทักษะการคิดขั้นสูงเพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้	1) ช่วยพัฒนาทักษะการ ค้นคว้า สังเกตและสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ 2) พัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง 3) การทำงานร่วมกัน การทำงานเป็นกลุ่ม และเปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น ได้แย่งอย่างมีเหตุผล	1) เวลาในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนจะต้องใช้เวลานาน 2) การจัดเตรียมคำถามที่สามารถกระตุ้นระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อให้บรรลุ

แนวคิด	จุดเน้น	สาระสำคัญ	ข้อดี	ข้อจำกัด
		3) การนำข้อมูลหรือข้อสรุป		จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	1) การสร้างความเข้าใจด้วยการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ 2) การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการสื่อสารหลายช่องทางเพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ 3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกับสิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วม	1) ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง 2) ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ มีโนทัศน์หรือหลักการสรุปจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้ลงมือกระทำ 3) ผู้เรียนเกิดเจตคติหรือทัศนคติต่อการได้ลงมือกระทำ 4) ผู้เรียนภาคภูมิใจข้อมูล ภาระงาน ชิ้นงาน หรือโครงการที่สร้างขึ้นจากความรู้ ทักษะ และกระบวนการของตนเอง	1) แหล่งเรียนรู้จะต้องเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน 2) ใช้เวลาในการศึกษาหาความรู้ยาวนานเกินไป 3) แหล่งเรียนรู้ต้องเหมาะสม กับเนื้อหา และผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง

จากการวิเคราะห์จุดเน้น สาระสำคัญ ข้อดีและข้อจำกัดทั้งสามแนวคิด ผู้เขียนจึงนำมาออกแบบและพัฒนาเป็นนวัตกรรมรูปแบบการเรียนการสอนภูมิปัญญาทางภาษาสำหรับศตวรรษที่ 4.0 รายละเอียดแสดงในแผนภาพที่ 4

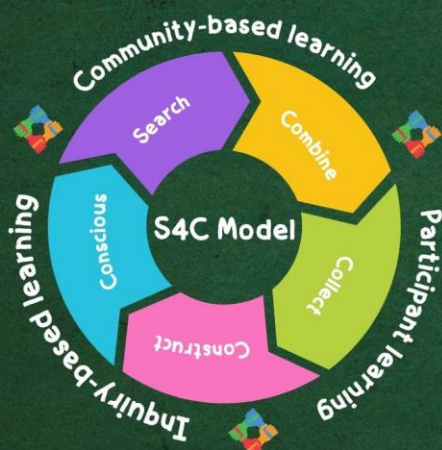
นวัตกรรมรูปแบบการเรียนการสอนภูมิปัญญาทางภาษาสำหรับครูยุค 4.0

หลักการ

1. การเรียนรู้โดยใช้การตั้งคำถามจะกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจและความต้องการในการเรียนรู้ที่จะเชื่อมโยงความรู้ ความคิด และประสบการณ์เดิมเพื่อนำไปสู่ประสบการณ์ใหม่
2. การเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วม ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบค้นพบจากการศึกษาและเรียนรู้จากประสบการณ์ สถานการณ์ หรือสถานที่ร่วมกัน
3. การเรียนรู้แบบปฏิสัมพันธ์กลุ่มย่อย ช่วยให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จากการระดมสมอง จะนำไปสู่การวิเคราะห์ ประเมิน และเลือกความคิดที่อยู่ภายใต้กรอบแนวคิดที่มีความเป็นไปได้ เพื่อเสนอทางเลือกใหม่ที่หลากหลาย
4. การเรียนรู้จากการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในองค์ความรู้ที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินมาเป็นอย่างดี เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติหรือประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม
5. การเรียนรู้จากกระบวนการสร้างความตระหนัก ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดและความรู้สึกอนุรักษ์และหวงแหนสิ่งที่มีคุณค่าด้านจิตใจและคุณค่าด้านสังคม วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของมนุษย์

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติต่อภูมิปัญญาทางภาษา

เงื่อนไขในการนำไปใช้

ด้านผู้สอน

1. ผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคตินวิทยาและภูมิปัญญา
2. ผู้สอนมีข้อมูลกระตุ้นการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียน
3. ผู้สอนจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกชั้นเรียน
4. ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการเรียนรู้

ด้านผู้เรียน

1. อภิปราย แสดงความคิดเห็น ได้แย้ง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้
2. ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นเรียน และผู้อื่น
3. ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนและท้องถิ่น

ด้านเวลา

1. อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนทุกช่วงเวลา
2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้และเลือกปรับประสบการณ์ด้วยตนเอง

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1. ขั้นสำรวจแหล่งเรียนรู้
  - 1.1 ค้นหาแหล่งเรียนรู้ สำรวจและค้นหาปัญหาจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
  - 1.2 เลือกช่องทางการเรียนรู้ เลือกแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ขั้นบูรณาการสู่แนวทาง
  - 2.1 วางแผนดำเนินการ กำหนดและวางแผน การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
  - 2.2 เก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในชุมชนและแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษา
3. ขั้นรวบรวมหลักฐาน
  - 3.1 แยกแยะและพิจารณาข้อมูล แยกแยะและวิเคราะห์ประเภทภูมิปัญญาทางภาษา
  - 3.2 ประเมินผลข้อมูล ประเมินคุณค่าภูมิปัญญาทางภาษาแต่ละประเภท
4. ขั้นผสมผสานความคิด
  - 4.1 สร้างองค์ความรู้ นำเสนอแนวทางใหม่ที่หลากหลาย เพื่อนำภูมิปัญญาทางภาษาไปใช้ในการสอนวิชาภาษาไทย
  - 4.2 เลือกแนวทางการนำไปใช้ เลือกแนวทางการนำภูมิปัญญาทางภาษาไปใช้สอนวิชาภาษาไทยให้เหมาะสมกับบริบท
5. ขั้นสร้างจิตอนุรักษ์
  - 5.1 ประยุกต์ใช้แนวทาง กำหนด วางแผนและนำแนวทางการนำภูมิปัญญาทางภาษาไปประยุกต์ใช้จัดการเรียนรู้ภาษาไทย
  - 5.2 สร้างจิตสำนึก นำคุณค่าจากภูมิปัญญาทางภาษาไปสร้างความตระหนักอนุรักษ์และเผยแพร่

ผลลัพธ์

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
2. ความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์
  - 2.1 สำรองปัญหา
  - 2.2 ระบุปัญหา
  - 2.3 วิเคราะห์ปัญหา
  - 2.4 นำเสนอแนวทางทางแก้ปัญหา
  - 2.5 ประยุกต์ใช้แนวทางการแก้ปัญหา
3. เจตคติต่อภูมิปัญญาทางภาษา
  - 3.1 ความรู้ความเข้าใจต่อภูมิปัญญาทางภาษา
  - 3.2 ความรู้สึกต่อภูมิปัญญาทางภาษา
  - 3.3 พฤติกรรมต่อภูมิปัญญาทางภาษา

แผนภาพที่ 4 นวัตกรรมรูปแบบการเรียนการสอนภูมิปัญญาทางภาษาสำหรับครูยุค 4.0

จากข้อมูลและผู้เขียนนำเสนอมาทั้งหมดเป็นการนำเสนอแนวทางการบูรณาการแนวทางการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน แนวคิดการเรียนรู้แบบสืบสอบ และแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยวิเคราะห์จุดเน้นแนวคิดและหลักการ สาระสำคัญของแนวคิด ข้อดีและข้อจำกัดเพื่อหลอมรวมและนำไปใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการรูปแบบการเรียนการสอนภูมิปัญญาทางภาษาที่พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และเจตคติต่อภูมิปัญญาทางภาษาที่สำคัญและจำเป็นสำหรับครูยุค 4.0

สรุป

การพัฒนานวัตกรรมการรูปแบบการเรียนการสอนเป็นหน้าที่หลักของครู ซึ่งจะต้องสรรหาแนวคิด ทฤษฎี หรือหลักการที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันตามทิศทางและกระแสโลก นวัตกรรมรูปแบบการเรียนการสอนภูมิปัญญาทางภาษาเป็นนวัตกรรมรูปแบบการเรียนการสอนที่นำแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน แนวคิดการเรียนรู้แบบสืบสอบ และแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาหลอมรวมจุดเน้นและสาระสำคัญของแนวคิดเพื่อนำไปสู่การออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่มีองค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เงื่อนไขในการนำไปใช้ ซึ่งองค์ประกอบทั้งหมดนี้ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาสาระภูมิปัญญาทางภาษา เกิดทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และยังเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อภูมิปัญญาทางภาษาที่ครบถ้วนเป็นองค์รวมและเหมาะสมสำหรับครูยุค 4.0

เอกสารอ้างอิง

- ชลธิชา หอมพุ่ม และสมพร ร่วมสุข. (2559). การสอนคติชนวิทยากับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนและ การเสริมสร้างความภูมิใจในภูมิปัญญาไทย, *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 9 (2), 1549-1563.
- ทัศนีย์ หนูนา. (2554). การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูในการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตดุสิต. (รายงานวิจัย). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ทิตนา แคมมณี. (2564). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2559). *ทฤษฎีและการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.

- ปัญญา เทพสิงห์ และธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร. (2556). แนวทางการฟื้นฟูชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*. 30 (2), 43-64.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2562). *ทักษะ 7C ของครู 4.0*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2564). *พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสภา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- วัชรรา เล่าเรียนดี, ประณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิน ศิริสัมพันธ์. (2560). *กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาการคิดและยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21*. นครปฐม: เพชรเกษมพรินติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2542). *แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพมหานคร: ธนพร.
- วิทยากร เชียงกุล. (2550). *อธิบายศัพท์สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: สายธาร.
- สง่า วงศ์ไชย, ชุตินา ขุนแสง และคำขวัญ ชูเอี้ยด. (2560). “การใช้วรรณกรรมท้องถิ่นในการสอนวิชาภาษาไทยของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู วิชาเอกภาษาไทย” *การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติทางจิตวิทยา “ชีวิตดี เปลี่ยนได้ ด้วยศาสตร์แห่งใจ”* โรงแรมบางกอกกษุณา กรุงเทพมหานคร: 6-7 กรกฎาคม 2560. 436 - 448.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). *แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันแห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญาและการศึกษาไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพมหานคร: พรินทรวรรณกราฟิก.
- สุกัญญา สุกฉายา. (2556). *วรรณกรรมมุขปาฐะ*. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดิสรณ์ เรืองจ้อย. (2550). *การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูในการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคกลาง*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย. : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อลิศรา ชูชาติ. (2549). “การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาค่านิยมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” ใน *ประมวลบทความ นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้สำหรับครูยุคปฏิรูปการศึกษา*. พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, ลัดดา ภูเกียรติ และสุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม, บรรณาธิการ, (หน้า 243-269). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Atelia, M. et al., (2006). *Community-based learning: Engaging students for success and citizenship*. Washington, DC: Institute for Educational Leadership.

- Beakley, A. et al., (2003). *Community-based Instruction: A guidebook for teachers*. Virginia: Council for Exceptional Children.
- Contant, T. L. et al. (2018). *Teaching science through inquiry-based instruction*. New York: Pearson.
- Flecky, K. (2011). Foundations of service learning. Jones and Bartlett. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 11 มกราคม 2563. แหล่งที่มา: <http://criticalpedagogyconference.wordpress.com/category/participatory-learning-in-university-development-studies.pdf>
- Kidman, G & Casinader, N. (2017). *Inquiry-based teaching and learning across disciplines: Comparative theory and practice in schools*. London: Macmillan Publishers.
- Kuhlthau, C. C., et al., (2007). *Guided inquiry: Learning in the 21st century school*. CT: Greenwood.
- Larsen-Freeman, D & Anderson, M. (2016). *Techniques & principle in language teaching*. New York: Oxford University Press.
- Learning and Work Institute. (2017). *Citizens' curriculum activity pack for participatory learning*. Leicester: Learning and Work Institute.
- Maier, A., et al., (2017). *Community schools as an effective school improvement strategy: A review of the evidence*. Palo Alto, CA: Learning Policy Institute.
- Mayer, R. E & Alexander, P. A. (2011). *Handbook of research on learning and instruction*. New York: Routledge.
- Melaville, A., et al., (2006). *Community-based learning: Engaging students for success and citizenship*. Washington: Coalition for Community Schools.
- Obadiegwu, C. C. (2012). Participatory Learning and Student Empowerment in the Classroom. *An International Multidisciplinary Journal*, 6(1), 299-310.
- Orlich, D. C, et al. (2013). *Teaching strategies: A guide to effective instruction*. Wadsworth. CENGAGE Learning.
- Owens, T. R. & Wang, C. (1996). Community-based learning: A Foundation for meaningful educational reform. *Service Learning, General*. 1-24.
- Pappas, M. L & Tape, A. E. (2002). *Pathway to knowledge and inquiry learning*. Colorado: A Division of Greenwood Publishing Group.
- Pretty, J.N; et al., (1995). *A trainer's guide for participatory learning and action*. London: Russell Press.
- Scotia, N. (2013). *Community-based learning: a resource for schools*. Department of Education and Early Childhood Development.
- Soomro, A. Q. et al. (2010). Teaching physics through learning cycle model: An experimental study. *Journal of Educational Research*, 13(2), 5-18.
- Vartiainen, H. (2014). Designing Participatory learning, *International Conferences on Educational Technologies 2014 and Sustainability, Technology and Education 2014*, 105-112.